LÄÄKÄRIPALVELUYRITYKSET RY
Eteläranta 10, PL 30, 00131 Helsinki

9.10.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

ASIA **LPY:n kirjallinen lausunto / kuulemistilaisuus 10.10.2024**

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Lääkäripalveluyritykset ry:tä (LPY) asiantuntijakuulemiseen 10.10.2024 sekä yhdistyksen kirjallista asiantuntijalausuntoa hyvinvointialueiden rahoituksesta sekä palveluiden saatavuudesta. Asia liittyy hallituksen esitykseen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp).

LPY kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja antaa lausunto asiassa.

Taustaa

Sote-uudistuksen eteneminen, toteuttaminen ja sen rahoitus ovat ymmärrettävästi herättäneet paljon keskustelua ja huoliakin. Onnistutaanko uudistuksen tavoitteet saavuttamaan? Onko tarvetta tehdä korjauksia ns. perusratkaisuun? Kuinka vuonna 2023 toimintansa aloittaneet hyvinvointialueet pystyvät vastaamaan niille asetettuihin odotuksiin ja kuinka ne saavat henkilöstön ja rahoituksen riittämään?

Jotta edellä mainittuihin kysymyksiin pystyttäisiin edes auttavasti vastaamaan, pitää selvittää tämän hetken tilannekuva, päättää yhteiskunnan antaman palvelulupauksen laajuudesta ja tasosta sekä määritellä soten visio 2030-luvulle. Vasta tämän jälkeen syntyy edellytykset päättää ”askelmerkeistä”, joilla tavoitteet saavutetaan.

Sote-uudistuksen keskeisiä tavoitteita ei saavuteta, ellei uuden palvelujärjestelmän myötä kyetä parantamaan tuottavuutta merkittävästi. Samoilla käytettävissä olevilla resursseilla on saatava enemmän vaikuttavuutta ja palveluita.

Valtion talousarvion valmistelun yhteydessä on hyvä käydä keskustelua sote-uudistuksen tilanteesta ja suunnasta.

Hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyys

Hyvinvointialueiden ensimmäisen toimintavuoden 2023 talous pohjautui kunnilta ja kuntayhtymiltä siirtyneeseen rahoitukseen. Valtion hyvinvointialueille vuosina 2024 ja 2025 myöntämiin määrärahoihin tehdään tarvittavat korjaukset, jotta hyvinvointialueiden rahoitus perustuisi paremmin kunkin alueen todelliseen palvelutarpeeseen.

Mittarit palvelu- ja rahoitustarpeen määrittelemiseksi tehtiin käytettävissä olevan parhaan mahdollisen tietämyksen perusteella ennen hyvinvointialueiden toiminnan aloittamista.

Haasteena hyvinvointialueiden oikean rahoitustarpeen määrittelemisessä on ollut se, että maali siirtyy koko ajan eli tavoitteet muuttuvat, muun muassa perusterveydenhuollon hoitotakuun kiristymisen ja väestön palvelutarpeen kasvun myötä.

Hyvinvointialueiden ensimmäisten toimintavuosien 2023−2028 oikea rahoitustarve on äärimmäisen vaikea määritellä. On hyvin todennäköistä, että rahoituksen määrään, perusteisiin ja kohdentamiseen joudutaan tekemään merkittäviäkin muutoksia tänä aikana.

Haasteita rahoituksen periaatteissa

Sote-lainsäädäntöön sisältyy periaate, jonka mukaan valtion on hyvinvointialueiden tehtäviä lisätessään myös vastattava niiden järjestämisestä hyvinvointialueille aiheutuvista kustannuksista täysimääräisesti. Vastaavasti valtio voi pienentää hyvinvointialueiden rahoitusta vain vähentämällä niiden tehtäviä. Tämä rahoituksen ehto heikentää valtion edellytyksiä ohjata hyvinvointialueita rahoituksen suuntaamisella ja johtaa niin sanottuun mikrojohtamiseen. Kun valtio esimerkiksi haluaa kannustaa hyvinvointialueita perusterveydenhuollon tai yleensä toimintansa tuottavuuden parantamiseen 100 miljoonalla eurolla, joutuu se muuttamaan lakia perusterveydenhuollon hoitotakuusta eli pidentämään hoitotakuuaikaa.

Tehdyt ja tulevat säästöt

Valtion vuoden 2025 budjetissa esitetyt ”säästöt” sote-palveluihin, esimerkiksi perusterveydenhuollon hoitotakuuaikojen pidentäminen, perustuvat edellä mainittuun rahoituksen periaatteeseen.

Täytyy kuitenkin muistaa, että valtion hyvinvointialueille suuntaama rahoitus kasvaa yli 2 miljardilla eurolla vuonna 2025 verrattuna vuoteen 2024. Tästä kasvusta merkittävä osa on ns. oikaisuerää.

Hyvinvointialueilla on toteutettu vuosina 2023 ja 2024 paljon uudistuksia, joiden vaikutukset alkavat näkyä vasta vuonna 2025 ja sen jälkeen. Tässä vaiheessa on kovin haastavaa ottaa kantaa siihen, kuinka hyvin valtion talousarvioon varattu rahoitus riittää hyvinvointialueille niiden lakisääteisten tehtävien järjestämiseen vuonna 2025.

Asiakasmaksut

LPY ymmärtää tarpeen terveydenhuollon asiakasmaksujen korottamiselle. Julkisen talouden sopeuttaminen on välttämätöntä, koska valtion velkaantumisvauhti on huolestuttavan nopeaa. Valtion vuosittaiset korkomenot ovat nousseet muutamassa vuodessa moninkertaisiksi ja tulevat olemaan tänä vuonna jo yli 3 miljardia euroa. Valtiontalouden alijäämä on ensi vuonna valtiovarainministeriön budjettiennusteen mukaan 12,2 miljardia euroa eli lähes puolet hyvinvointialueiden kokonaisrahoituksesta.

Terveyspalveluiden tuotantokustannukset ovat nousseet nopeasti viime vuosina muun muassa henkilöstömenojen kasvun vuoksi. Vaikka esitetyt asiakasmaksujen korotukset ovat prosentuaalisesti melko isoja, eivät ne euromääräisesti ole suhteettoman suuria eivätkä siten rasita kohtuuttomasti ainakaan vähän terveyspalveluita tarvitsevia.

Tiedostamme haasteen, joka liittyy monisairaiden, pitkäaikaispotilaiden ja pienituloisten asiakasmaksuihin. Tähän haasteeseen on kuitenkin löydettävissä ratkaisuja. Lausuntoaineistoon sisältyvässä muistiossa kannustetaan hyvinvointialueita vapauttamaan pienituloisimmat terveydenhuollon asiakasmaksuista. Myös asiakasmaksujen vuosittaisen maksukaton jakaminen esimerkiksi vuosineljänneksiin helpottaisi terveyspalveluita paljon ja säännöllisesti tarvitsevien tilannetta.

Mitä paremmin sote-uudistuksen myötä pystytään parantamaan koko palvelujärjestelmän tuottavuutta, sitä pienemmiksi muodostuvat asiakasmaksujen korotuspaineet tulevaisuudessa.

Hoitotakuu

LPY ei kannata perusterveydenhuollon ja suun terveydenhuollon hoitotakuuaikojen pidentämistä. Esitys perusterveydenhuollon hoitotakuuajan pidentämisestä on sote-uudistuksen keskeisen tavoitteen eli hoitoonpääsyn parantamisen vastainen tai ei ainakaan kannusta kyseisen tavoitteen saavuttamiseen.

On muistettava, että hyvinvointialueiden rahoitus on yleiskatteellista eikä niiden siten tarvitse eikä kannata viivästyttää turhaan perusterveydenhuollon hoitoonpääsyä – varsinkaan kun niillä on tiedossa, että hoitoonpääsyn viivästyminen kostautuu kasvavina erikoissairaanhoidon kuluina, joiden kattamisesta ne myös itse ovat vastuussa.

LPY tiedostaa, että hoitotakuuaikojen pidentäminen liittyy valtion ja hyvinvointialueiden nykyisiin rahoitusperiaatteisiin. Yhdistys haluaa kannustaa hyvinvointialueita tavoittelemaan vähintään 14 vuorokauden hoitoonpääsyä siitä riippumatta, mitä tulevaan lakiin hoitotakuuajoista kirjataan.

Kela-korvaukset

Terveyspalveluiden käyttäjille maksettavat sairaanhoidon Kela-korvaukset ovat sekä valtiolle rahoittajana että hyvinvointialueille erittäin kustannustehokas tapa niiden vastuulla olevien terveyspalveluiden järjestämiseksi. LPY:n mielestä sairausvakuutusjärjestelmää on kehitettävä osana terveydenhuollon rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistusta. Tämä kokonaisuudistuksen valmistelutyö on aloitettava pikaisesti.

Henkilöstön saatavuus ja ostopalvelut

Hyvinvointialueet vastaavat lakisääteisten palveluiden järjestämisestä. Ne voivat toteuttaa sen omana työnään, hankkimalla palveluita muilta tuottajilta tai hyödyntämällä palveluseteleitä. Henkilöstön vuokraus sisältyy omana työnä tuotettavaan osuuteen.

On tärkeää, että kaikki hyvinvointialueet järjestävät vastuullaan olevat palvelut mahdollisimman tehokkaasti käyttäen eri tuotantotapoja tarkoituksenmukaisella tavalla.

9.10.2024

Henkilöstön saatavuuteen liittyviä haasteita on kaikilla hyvinvointialueilla. LPY kuitenkin uskoo, että niillä on entistä kuntapohjaista järjestelmää paremmat edellytykset ratkaista henkilöstön saatavuuteen ja palveluiden järjestämiseen liittyviä haasteita.

Julkisen terveydenhuollon hankkimien ostopalveluiden määrä ei ole kasvanut vuonna 2023 verrattuna vuosiin 2020 ja 2019. Esimerkiksi erikoissairaanhoidon ostopalvelut ovat euromääräisesti jopa vähentyneet 25 prosentilla eli noin 120 miljoonalla eurolla.

LPY kannustaa hyvinvointialueita etsimään ja ottamaan käyttöön kulloinkin tehokkaimmat keinot järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi.

Sairaalaverkko ja palveluiden saavutettavuus

Sairaalaverkon rakentumista, erityisesti päivystävien sairaaloiden osalta, on perusteltua ohjata kansallisella tasolla. Kuitenkin päätösvalta palveluiden tuottamistavoista on jätettävä hyvinvointialueille itselleen.

Voimassa olevassa lainsäädännössä on perusteettomasti rajoitettu hyvinvointialueiden mahdollisuuksia organisoida niiden järjestämisvastuulle kuuluvien palveluiden tuottaminen. Tällaisia rajoituksia on muun muassa palveluhankintoihin liittyvien alihankintojen toteuttamisessa ja ostopalveluiden hyödyntämisessä.

LPY esittää, että hyvinvointialueiden toimintamahdollisuuksia parannetaan poistamalla lainsäädännössä olevia rajoituksia.

Yhteenveto

LPY uskoo, että valtion talousarvioon varatuilla määrärahoilla hyvinvointialueet kykenevät turvaamaan järjestämisvastuullaan olevien palveluiden saatavuuden paremmin kuin aikaisempi kuntapohjainen sote-palvelujärjestelmä.

Yhdistyksen mielestä on välttämätöntä, että ennen uuden aluevaalikauden alkua päivitetään sote-uudistuksen tilannekuva myös talouden osalta. Vasta sen jälkeen voidaan uudistukselle asettaa realistiset tavoitteet ja visio 2030-luvulle.

Lääkäripalveluyritykset ry:n puolesta,

Ismo Partanen
toiminnanjohtaja